

Latvijas Bankas noteikumu projekts
"Noteikumi par statistisko datu pieejamību pētnieciskā darba vajadzībām"

Nosaukums	Noteikumi par statistisko datu pieejamību pētnieciskā darba vajadzībām
Dokumenta veids	Noteikumi
Izdošanas pamatojums	Latvijas Bankas likuma 70. panta otrā daļa
Mērķis un būtība	Atbilstoši Padomes 1998. gada 23. novembra Regulas Nr. 2533/98 par statistikas informācijas vākšanu, ko veic Eiropas Centrālā banka (tālāk tekstā – Regula Nr. 2533/98), 8. pantam, kas regulē Eiropas Centrālo banku sistēmas vāktās konfidenciālās statistikas informācijas aizsardzību un izmantošanu, Eiropas Centrālo banku sistēma drīkst zinātniskās pētniecības struktūrām dot piekļuvi tādai konfidenciālai statistikas informācijai, kas neļauj tiešu identifikāciju. Piekļuve statistiskiem datiem, kuri netieši ļauj identificēt privātpersonu vai valsts institūciju, ir nozīmīga zinātnes attīstības interesēs, tādēļ pētnieku piekļuve šādiem statistiskajiem datiem zinātniskos nolūkos tiek uzskatīta par leģitīmu. Regulējums statistisko datu izmantošanai pētnieciskiem nolūkiem likumā "Par Latvijas Banku" nebija ietverts. Šis regulējums tika noteikts Saeimā 2021. gada 23. septembrī pieņemtā Latvijas Bankas likuma 70. pantā. Saskaņā ar Latvijas Bankas likuma 70. panta pirmo daļu Latvijas Bankas vāktos statistiskos datus, kuri netieši ļauj identificēt statistisko datu sniedzēju vai jebkuru citu personu, drīkst izmantot pētnieciskam darbam, kas vērsts uz situācijas izpēti, analīzi, konceptuālu priekšlikumu izstrādi vai ietekmes izvērtēšanu. Tādējādi Latvijas Bankas likuma 70. panta pirmā daļa noregulē tiesiskās attiecības konkrētajā jomā, kas saskaņā ar Regulas Nr. 2533/98 8. pantu faktiski jau pastāvēja. Latvijas normatīvajā regulējumā jau ir pazīstama iespēja statistiskos datus, kuri netieši ļauj identificēt privātpersonu vai valsts institūciju, izmantot pētnieciskam darbam. Šādu iespēju kopš 2016. gada 1. janvāra paredz Statistikas likuma 25. pants. Minētajā likumā ir ietverts arī termina "pētnieciskais darbs" skaidrojums, proti, tas ir darbs, kas nodrošina situācijas izpēti, analīzi, konceptuālu priekšlikumu izstrādi vai ietekmes izvērtēšanu. Statistikas likumā ietvertais regulējums par netieši identificējamu datu nodošanu pētnieciskiem mērķiem attiecas uz visām statistikas iestādēm, kurām ir saistošs šā likuma regulējums, tostarp – tas attiecas arī uz Finanšu un kapitāla tirgus komisiju. Latvijas Bankas likuma 70. panta otrā daļa deleģē Latvijas Bankai tiesības noteikt prasības un kārtību, kādā tā nodrošina vai atsaka piekļuvi šādiem statistiskajiem datiem pētnieciskā darba vajadzībām, lai nodrošinātu to, ka pētnieciskiem nolūkiem datus saņem tikai tādi pētnieki, kuri spēj nodrošināt statistisko datu aizsardzību. Eiropas Centrālās bankas 2021. gada 26. februāra atzinuma CON/2021/9 8.2.4. punktā ir sniegts novērtējums, ka attiecībā uz statistisko datu, kas ļauj netieši identificēt statistisko datu sniedzēju vai jebkuru citu personu, izmantošanu pētniecības nolūkos, attiecīgie Regulas Nr. 2533/98 noteikumi piešķir šādu piekļuvi tikai zinātniskās pētniecības struktūrām un ar informācijas sniedzējas iestādes nepārprotamu iepriekšēju piekrišanu. Atzinumā arī norādīts, ka Eiropas Centrālā banka saprot, ka

Latvijas Bankas procedūras, kas jānosaka attiecībā uz piekļuvi šādiem statistiskajiem datiem zinātniskās pētniecības nolūkos, tiks saskaņotas ar Regulas Nr. 2533/98 8. panta 1. punkta c) apakšpunktu. Ņemot vērā minēto, Noteikumu projektā ietverts regulējums, kas ir iespējami vienveidīgs ar Statistikas likumā ietverto līdzīgu tiesisko attiecību regulējumu, turklāt ievērojot arī Regulas Nr. 2533/98 prasības. Noteikumu projekta II. nodaļā (2. un 3. punktā) ietverti pamatnoteikumi netieši identificējamu datu izmantošanai pētnieciskajam darbam un informācijas pieejamībai. Noteikumu 2. punktā paredzēts, ka Latvijas Banka pētnieciskā darba vajadzībām nodrošina piekļuvi tādiem netieši identificējamiem datiem, kurus tā var aizsargāt ar atbilstošām datu izpaušanas kontroles metodēm, kas novērš datu izmantošanu neatbilstošiem mērķiem. Savukārt Noteikumu projekta 3. punktā noteikts, ka Latvijas Banka tīmekļvietnes www.bank.lv sadaļā "Statistika" publicē šādu informāciju: 3.1. par netieši identificējamiem datiem, kuri ir pieejami izmantošanai pētnieciskajam darbam; 3.2. par netieši identificējamu datu pieprasījuma iesniegšanas veidu; 3.3. par noslēgtajiem netieši identificējamu datu izmantošanas līgumiem; 3.4. par tādu pētījumu publiski pieejamiem rezultātiem, kuros izmantoti netieši identificējami dati. Minētās normas kopumā nosaka to, ka konkrētas statistisko datu kategorijas, kuras būs pieejamas pētnieciskiem nolūkiem saskaņā ar Noteikumu projektā ietverto regulējumu, noteiks Latvijas Banka, novērtējot statistisko datu atbilstību Noteikumu 2. punktā ietvertajiem kritērijiem, to uzskaitījums Noteikumu projektā nav paredzēts, tas tiks uzturēts Latvijas Bankas tīmekļvietnes www.bank.lv sadaļā "Statistika". Noteikumu projekta III. nodaļa regulē netieši identificējamu datu pieprasījuma pētnieciskajam darbam saturu un iesniegtā pieprasījuma precizēšanas kārtību. Noteikumu projekta IV. nodaļa regulē piekļuves piešķiršanas netieši identificējamiem datiem kārtību. Noteikumu projekta V. nodaļa regulē jautājumus, kas saistīti ar netieši identificējamu datu izmantošanu un pētnieciskajam darbam saņemto datu aizsardzību. Noteikumu projekta III., IV. un V. nodaļā noteiktais regulējums lielā mērā ir atbilstošs Statistikas likuma 27., 28. un 29. pantam. Saturiski līdzīgs regulējums pastāv arī citu <i>euro</i> zonas valstu statistikas jomu regulējošajos likumos, jo statistisko datu pieejamības zinātniskās izpētes nolūkiem nodrošināšana ir paredzēta Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 11. marta Regulas (EK) Nr. 223/2009 par Eiropas statistiku un ar ko atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK, Euratom) Nr. 1101/2008 par tādas statistikas informācijas nosūtīšanu Eiropas Kopienas Statistikas birojam, uz kuru attiecas konfidencialitāte, Padomes Regulu (EK) Nr. 322/97 par Kopienas statistiku un Padomes Lēmumu 89/382/EEK, Euratom, ar ko nodibina Eiropas Kopienas Statistikas programmu, 23. pantā.
--

	Ņemot vērā to, ka personām, kuras būs saņēmušas netieši identificējamus datus pētnieciskiem nolūkiem, būs aizliegts tos izpaust trešām personām vai izmantot pretēji mērķim, kādam šie dati ir pieprasīti un sniegti, Latvijas Bankas likuma 72. panta otrā daļa paredz Latvijas Bankas tiesības statistisko datu saņēmējam piemērot atbildību arī finansiāla rakstura sankcijas veidā.
Leģitīmais mērķis	Noteikumu leģitīmais mērķis ir citu personu tiesību aizsardzība un sabiedrības labklājības nodrošināšana. Konkrēti, leģitīmais mērķis – sabiedrības labklājība – tiek sasniegts, īstenojot statistisko datu vākšanu un šo datu izmantošanu zinātniskās pētniecības vajadzībām. Tādējādi ar zinātniskām metodēm, veidojot datus balstītus pētījumus, tiek paaugstināts kopējais sabiedrības labklājības līmenis. Savukārt, leģitīmais mērķis – citu personu tiesību aizsardzība – tiek sasniegts, statistisko datu apstrādi veicot tādā veidā, kas nodrošina to konfidencialitāti un attiecīgi aizsargā statistisko datu sniedzēju tiesības un tiesiskās intereses. Atbilstoši Regulas Nr. 2533/98 18. apsvērumam konfidenciāla statistikas informācija, ko Eiropas Centrālajai bankai un valstu centrālajām bankām ir jāiegūst, lai izpildītu Eiropas Centrālās bankas uzdevumus, ir jāaizsargā, lai iegūtu un saglabātu statistisko datu sniedzēju uzticēšanos. Regulas Nr. 2533/98 1. panta 12. punktā ir sniegts termina "konfidenciāla statistikas informācija" skaidrojums, ar to saprotot statistikas informāciju, kas ļauj identificēt statistisko datu sniedzēju vai jebkuru citu juridisko vai fizisko personu, struktūru vai filiāli vai nu tieši pēc vārda vai adreses, vai kāda oficiāli piešķirta identifikācijas koda, vai arī netieši, izmantojot dedukciju, tādējādi atklājot individuālu informāciju. Lai noteiktu, vai kāds statistisko datu sniedzējs vai kāda juridiskā persona, fiziskā persona, struktūra vai filiāle ir identificējama, ņem vērā visus līdzekļus, ko trešās personas loģiski varētu izmantot, lai identificētu minēto statistisko datu sniedzēju vai citu juridisko personu, fizisko personu, struktūru vai filiāli. Ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt statistisko datu sniedzēju uzticēšanos Latvijas Bankai, Latvijas Banka statistiskos datus izmanto tikai, lai izpildītu Latvijas Bankas likumā noteiktos Latvijas Bankas uzdevumus, t.sk. tos uzdevumus, kas saistīti ar Latvijas Bankas darbību Eiropas Centrālo banku sistēmā. Saskaņā ar Regulas Nr. 2533/98 8. panta 3. punktā noteikto Eiropas Centrālo banku sistēmas dalībniecēm ir jāveic visi vajadzīgie normatīvie, administratīvie, tehniskie un organizatoriskie pasākumi, lai nodrošinātu konfidenciālas statistikas informācijas fizisko un loģisko aizsardzību. Vienlaikus gan vispārīgi, gan Regulas Nr. 2533/98 8. pantā ir atzīts, ka pētniekiem būtu jābūt plašāk pieejamiem konfidenciāliem statistiskajiem datiem, kurus izmanto Eiropas statistikas izstrādei, sagatavošanai un izplatīšanai, lai viņi varētu veikt analīzi Eiropas zinātnes attīstības interesēs. Tādēļ būtu jāuzlabo pētnieku piekļuve konfidenciāliem statistiskajiem datiem zinātniskos nolūkos, neapdraudot šādiem statistiskajiem datiem nepieciešamo augsto aizsardzības līmeni. Latvijas Bankas likuma 70. panta pirmajā daļā noteikts, ka pētnieciskam darbam, kas vērsts uz situācijas izpēti, analīzi, konceptuālu priekšlikumu

	izstrādi vai ietekmes izvērtēšanu, ir atļauts izmantot tikai tādas Latvijas Bankas vāktos statistiskos datus, kuri netieši ļauj identificēt statistisko datu sniedzēju vai jebkuru citu personu. Tādējādi statistiskos datus, kuri netieši ļauj identificēt statistisko datu sniedzēju vai jebkuru citu personu, izmantošana pētnieciskiem nolūkiem ir atzīta par leģitīmu un atbilstoši Noteikumu projekta 2. punktā Latvijas Banka pētnieciskā darba vajadzībām nodrošinās piekļuvi tikai tādiem netieši identificējamiem datiem, kurus tā var aizsargāt ar atbilstošām datu izpaušanas kontroles metodēm, kas novērš datu izmantošanu neatbilstošiem mērķiem. Līdz ar to rūpīga datu kategoriju atlase statistisko datu izmantošanai pētnieciskiem nolūkiem nodrošinās augstu statistisko datu lietojamību pētniecības vajadzībām, neriskējot ar iespējamo personas identificēšanu.
Samērīgums	Noskaidrojot, vai konkrētā regulējumā ietvertais izņēmums no vispārējās konfidencialo statistisko datu izmantošanas tikai Latvijas Bankas uzdevumu izpildei ir samērīgs, ir izvērtējams, vai ierobežojums ir piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai, vai mērķi nav iespējams sasniegt ar citiem, indivīda pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem un vai labums, ko gūst sabiedrība no noteiktā ierobežojuma, ir lielāks par indivīdam nodarīto kaitējumu. Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tajā ietvertais pamattiesību ierobežojums neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tiesību norma neatbilst samērīguma principam un ir prettiesiska. Izvērtējot to, vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, ir jāpārbauda, vai ar izraudzītajiem līdzekļiem var sasniegt leģitīmo mērķi. Tādējādi ir jānoskaidro, vai ar konkrēto normu, proti, nosakot izņēmumu no vispārējās konfidencialo statistisko datu izmantošanas tikai Latvijas Bankas uzdevumu izpildei, kas konkrētajā gadījumā izpaužas kā to izmantošana pētnieciskiem nolūkiem, var tikt sasniegts leģitīmais mērķis, kas konkrētajā gadījumā ir zinātnes attīstības interešu aizsardzība, sniedzot iespēju pētniekiem izmantot Latvijas Bankas vāktos statistiskos datus, kuri netieši ļauj identificēt statistisko datu sniedzēju vai jebkuru citu personu. Minētā leģitīmā mērķa sasniegšanai ir piemērota Latvijas Bankas vākto statistisko datu, kuri netieši ļauj identificēt statistisko datu sniedzēju vai jebkuru citu personu, izsniegšana pētnieciskiem nolūkiem. Šāda rīcība ir visatbilstošākais veids konkrētā leģitīmā mērķa sasniegšanai, jo Latvijas Bankas vāktie statistiskie dati var būt noderīgi zinātnes attīstības interesēs. Turklāt nav citas līdzvērtīgas iespējas, kā pētnieki varētu iegūt šos pašus datus. Savukārt piekļuves nodrošināšana tikai tādiem netieši identificējamiem datiem, kurus Latvijas Banka var aizsargāt ar atbilstošām datu izpaušanas kontroles metodēm, kas novērš datu izmantošanu neatbilstošiem mērķiem, nodrošinās statistisko datu sniedzēju konfidencialitātes aizsardzību. Noteikumu projekts paredz katra pētnieka pienākumu sniegt noteiktu informācijas apjomu Latvijas Bankai, lai Latvijas Banka varētu pieņemt lēmumu par pieprasīto datu izsniegšanu konkrētajam pētniekam konkrēta pētījuma vajadzībām. Pieņemot lēmumu par datu izsniegšanu pētnieciskiem nolūkiem, Latvijas Banka ar pētnieku slēgs līgumu, kurā

	tiks atrunātas pušu tiesības un pienākumi atbilstoši Noteikumu projektā ietvertajiem nosacījumiem. Gadījumā, ja pētnieks neiesniegs Latvijas Bankai Noteikumu projektā paredzēto informāciju, līgums par datu izsniegšanu ar to noslēgts netiks, tāpat noteiktos apstākļos Latvijas Banka varēs atteikt slēgt šādu līgumu, piemēram, ja pieprasīto datu izmantošana nav saistīta ar pētniecisko darbu, 11.3. pētnieciskā darba veikšanai nav nepieciešami pieprasītie dati vai tie nenodrošina attiecīgā pētnieciskā darba veikšanu, kā arī ja tiek secināts, ka datu pieprasītājs nevarēs nodrošināt atbilstošu pieprasīto datu aizsardzības un izpaušanas kontroli. Savukārt datu pieprasītājam, kuram Latvijas Banka jau būs piešķirusi piekļuvi netieši identificējamiem datiem, Noteikumu projekts paredz pienākumus nodrošināt pētnieciskā darba rezultātu pārbaudi, lai tie nesaturētu statistisko datu sniedzēju vai jebkuru citu personu netieši identificējošu informāciju, pēc līguma termiņa beigām iznīcināt saņemtos netieši identificējamus datus un jebkurus citus datus, kas ļauj identificēt statistisko datu sniedzēju vai jebkuru citu personu, nodrošināt, lai datu pieprasītāja nodarbinātā vai pilnvarotā persona, kurai būs piekļuve netieši identificējamiem datiem, saņemtos netieši identificējamus datus izmanto saskaņā ar līgumu un paraksta apliecinājumu par normatīvo aktu un līguma noteikumu ievērošanu, kā arī informēt Latvijas Banku par pētnieciskā darba rezultātu publiskošanu. Šādos apstākļos var secināt, ka labums, kas tiks sniegts zinātnes attīstības interesēs sniedzot iespēju pētniekiem saņemt noteiktu konfidencialu statistisko datu kategoriju datus, būs lielāks kā šo statistisko datu sniedzēju konfidencialitātes apdraudējums. Turklāt par pētnieciskajam darbam saņemtu statistisko datu izpaušanu vai izmantošanu pretēji mērķim, kādam tie pieprasīti un izsniegti, pētniekam var tikt piemērota kā Latvijas Bankas likuma 72. panta otrajā daļā noteiktā atbildība, tā arī tiesību aizliegums uz laiku līdz pieciem gadiem saņemt Latvijas Bankas vāktos statistiskos datus pētnieciskiem nolūkiem.
Spēkā stāšanās	2023. gada 1. janvāris
Ietekme uz Latvijas Bankas budžetu	Normatīvā akta izdošana neietekmēs Latvijas Bankas budžeta ieņēmumus un/vai izdevumus.
Administratīvā sloga un izmaksu novērtējums (tirgus dalībniekiem)	Normatīvā akta projekta spēkā stāšanās neradīs administratīvo slogu finanšu tirgus dalībniekiem.
Saistītie dokumenti	Normatīvā akta projekts nerada ietekmi uz spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem. Noteikumu projekts ir saistīts ar Latvijas Bankas ieteikumu projektu "Ieteikumi sankciju piemērošanai par pārkāpumiem statistikas jomā", kuru Latvijas Banka izdos saskaņā ar Latvijas Bankas likuma 72. panta ceturto daļu.
Saskaņošana ar Eiropas Centrālo banku	Normatīvā akta projektu nav nepieciešams saskaņot ar Eiropas Centrālo banku.
Saskaņošana ar citām publiskām un privātām personām	Noteikumu projekts tiks saskaņots ar Latvijas Zinātņu akadēmiju un Latvijas Finanšu nozares asociāciju, kurām ir iespēja līdz 2022. gada 9. maijam sniegt atzinumus par Noteikumu projektu.
Saskaņošanas rezultāti	<i>Tiks aktualizēts pēc sabiedrības līdzdalības noslēguma.</i>